

כִּי הִיא חַמְתָּכֶם – מִפְנֵי דָרְכֵי שְׁלוֹם

הצדק והיושר בתורה

1. דברים ד, ז: "וַיִּשְׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הִיא חַמְתָּכֶם וּבִינְتָכֶם לְעֵינִי כָל הָעָםִים אֲשֶׁר יִשְׁמַעוּן אֶת כָּל הַחֲקִים הָאֱלֹהִים וְאָמְרוּ רָק עַם חָסֵם וְנוּבָן הָגּוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה".
2. דברים ד, ח: "וַיָּמִינוּ גָּדוֹל אֲשֶׁר לוּ חֲקִים וּמִשְׁפְּטִים צְדִיקִים כָּל הַתּוֹרָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנִי נְתַן לְפָנֵיכֶם הַיּוֹם".
3. בראשית יח, יט: "כִּי יַדְעַתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְחָא אֶת בְּנֵיו וְאֶת בֵּיתוֹ אֶחָריו וְשָׁמְרוּ דָּרְךָ תְּיֻשָּׂות צְדִקָּה וּמִשְׁפְּטָה לְמַעַן הַבֵּיא הַיְלָדָה אֲשֶׁר דָּבַר עָלָיו".
4. אגרת הרמב"ס לר' חסדאי הלוי הספרדי (כתביו הרמב"ס): "וְכָל הַתּוֹרָה כְּולָה נִימּוֹסִין וּמִשְׁמְרוֹתִין לְנַפְשָׁה, וְהַתְּהַלֵּךְ בְּאֶלְهָה הַדְּבָרִים וְתַצְלַח וּבְוֹדָאי שֶׁכָּל מִצְוָה יִשְׁלַח טָעֵם וְעֵנֵין, וְכָאן אָמְרוּ חֲכִמי הַאמָּת רַבּוֹתֵינוּ עַיְלָה מִפְנֵי מָה לֹא נִתְגַּלְוּ טָעֵם תּוֹרָה, מְכֹלֶל שֶׁיָּשִׁיר לְמִצְוֹת טָעֵם אֶלָּא נִתְגַּלְוּ. וְכָאן כתבו עַיְלָה בְּשֵׁלָמָה הַמֶּלֶךְ עַיְלָה שֶׁעָמַד עַל טָעֵם תּוֹרָה חֹזֶק מְטוּם פָּרָה אֲדוֹמָה. וְכָאן מָשָׁה רַבּוֹתֵינוּ עַיְלָה אָמַר 'כִּי הִיא חַמְתָּכֶם וּבִינְתָכֶם לְעֵינִי הָעָםִים אֲשֶׁר יִשְׁמַעוּן אֶת כָּל הַחֲקִים הָאֱלֹהִים וְאָמְרוּ רָק עַם חָסֵם וְנוּבָן הָגּוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה'. וְאָמַת הַמִּצְוֹת הַנְּזָרְאָה לְעוֹלָם בְּלֹא עֵנֵין וְעַלְהָה הַיָּאָק יְדֹוּ הָעָםִים שַׁבְחַכְמָה גְּדוֹלָה נִסְדְּרוּ אֶלָּו הַמִּשְׁמְרוֹת וְהַסְּבָבָה בְּחַכְמָה אֱלֹהִית".
5. ספר "מורה נבוכים", ח"ג, פרק כ-כח: "כְּמוֹ שְׁחַלְקָנוּ אָנָשִׁי הַעִיּוֹן מִבְּעָלֵי הַתּוֹרָה אָמַת מְעֵשָׂיו יִתְעַלֶּה נִמְשְׁכִים אַחֲרָ חַכְמָה אוֹ אַחֲרָ הַרְצָוֹן לְבַד לְאַל בְּקַשְׁתַּת תְּכִלָּתָכֶל, כְּנָאָנָה זָאת הַמְּחַלְקָה בְּעֵצֶם בְּמַה שְׁנַתֵּן לוּ מִן הַמִּצְוֹת, שִׁישׁ מִי שְׁלַא יִבְשַׁק לְזֹה סְבָה כָּל, וַיִּאמֶר שְׁהַתְּהֻרְתָּ כָּלָם נִמְשְׁכוֹת אַחֲרָ הַרְצָוֹן לְבַד, וַיְשִׁיבַּשְׁ מִי שִׁיאָמֶר שֶׁכָּל מִצְוָה וְאֶזְרָה מִןְהָן נִמְשְׁכָת אַחֲרָ הַחַכְמָה וְהַמְּכוֹן בְּהָתְכִלָּת אַחֲת, וְשְׁהַמִּצְוֹת כָּלָם יִשְׁלַח סְבָה, וַיְהִי תְּהֻרְתָּ כָּלָם עַלְהָה אֶלָּא שְׁאַנְחָנוּ נִסְכָּל עַלְתָּ קְצָתָם וְלֹא אָנוּ אֶפְנֵי הַחַכְמָה בְּהָנָה, הוּא דַעַתְנוּ כָלָנוּ הַהְמָנוֹן וְהַסְּגָלוֹת וְכְתוּבֵי הַתּוֹרָה מִבְּוֹאָרִים בְּזֹה, חֳקִים וּמִשְׁפְּטִים צְדִיקִים זֶיל וְאָמְרוּ דִבְרִים שְׁחַקְקָתִי לְזֹלְאָן לְזֹלְאָן רְשֹׁוֹת לְהַרְחֵר בְּהָסָבָה כָּל וְלֹא בְּקַשׁ לְהַסְּבָה כָּל, וַיְהִי תְּהֻרְתָּ כָּלָם עַלְהָה אֶלָּא שְׁאַנְחָנוּ נִסְכָּל עַלְתָּ קְצָתָם זֶיל וְאָמְרוּ דִבְרִים שְׁחַקְקָתִי לְזֹלְאָן לְזֹלְאָן רְשֹׁוֹת לְהַרְחֵר בְּהָסָבָה כָּל וְלֹא בְּקַשׁ לְהַסְּבָה כָּל, וַיְהִי תְּהֻרְתָּ כָּלָם עַלְהָה אֶלָּא שְׁאַנְחָנוּ נִסְכָּל עַלְתָּ קְצָתָם זֶיל וְאָמְרוּ המָנוֹן הַחַכְמָים שִׁישׁ לְהַסְּבָה, רְיִיל תְּכִלָּתָם מְעוֹילָה עַל כָּל פְּנִים, אֶלָּא שְׁנַעַלְמָה מִמְנוּ, אָסָם לְקַצְרָר דַעַתְנוּ אָוּ לְחַסְרוֹן חַכְמָתָנוּ. כָּל הַמִּצְוֹת אָסָם כָּן יִשְׁלַח סְבָה, רְיִיל כִּי לְמִצְוָה הַהְוָא אוֹ לְאֶזְרָה מִשְׁלַח תְּכִלָּתָם, כִּי זֶה יִבְאָה לְפָעָולָת הַהְבֵל כְּמוֹ שְׁזָרָנוּ, אָבֵל יַאֲמִין המָנוֹן הַחַכְמָים שִׁישׁ לְהַסְּבָה, רְיִיל תְּכִלָּתָם מְעוֹילָה עַל כָּל הַהְבֵל כְּמוֹ שְׁזָרָנוּ חַכְמָתָנוּ. כָּל הַמִּצְוֹת אָסָם כָּן יִשְׁלַח סְבָה, כָּאֵזֶר הַרְחֵר בְּהָסָבָה וְמִגְּנִיבָה, וְמִהְנִיבָה וְמִלְּחָמָה שְׁלָמָה בְּנָזְכָרִים, כָּאָסָור הַעֲרֵלה וְכָלָי הַכְּרָם, וְהַסְּבָבָה מִבְּוֹאָרָת אֶל הַהְמָנוֹן יִקְרָא וְכָלָי הַתְּבָאָרָה עַלְהָה, רְיִיל כִּי לְמִצְוָה הַהְוָא אוֹ לְאֶזְרָה יִשְׁלַח תְּכִלָּתָם, כִּי זֶה יִבְאָה לְפָעָולָת הַהְבֵל כְּמוֹ שְׁזָרָנוּ יִדְעָן מִצְוֹתָם כָּלָם מִלְּבָד פָּרָה אֲדוֹמָה, וְכָאן אָמְרוּ שְׁהָסָבָה הַעֲלִילָם סְבָבָת הַמִּצְוֹת שְׁלָא יַזְלֵלוּ בְּהָנָה, כִּי זֶה יִשְׁלַח תְּכִלָּתָם בְּשַׁתִּים מִצְוֹת אַשְׁר הַתְּבָאָרָה עַלְהָה, וְעַל זֶה הַעֲקָר נִמְשְׁכוּ כָל דִּבְרֵיהֶם וְכְתוּבֵי הַסְּפָרִים יוֹרֵו עַלְיוֹ, אֶלָּא שְׁאַנְחָנוּ מִצְאָתִי דָבָר לְחַכְמִים זֶיל בְּבָרָאַת רַבָּה יַרְאָה מִמְנוּ בְּתַחַלְתָּה מִחְשָׁבָה שְׁקַצְתָּה הַמִּצְוֹת אַיִלְלָה אֶלָּא שְׁלָמָה יִדְעָן סְבָבָת הַמִּצְוֹת כָּלָם מִלְּבָד פָּרָה אֲדוֹמָה, וְכָאן אָמְרוּ שְׁהָסָבָה בְּשַׁתִּים מִצְוֹת אַשְׁר הַתְּבָאָרָה עַלְהָה, וְעַל זֶה הַעֲקָר נִמְשְׁכוּ כָל דִּבְרֵיהֶם וְכְתוּבֵי הַסְּפָרִים יוֹרֵו עַלְיוֹ, אֶלָּא שְׁאַנְחָנוּ מִצְאָתִי דָבָר לְחַכְמִים זֶיל בְּבָרָאַת רַבָּה יַרְאָה מִמְנוּ בְּתַחַלְתָּה מִחְשָׁבָה שְׁקַצְתָּה הַמִּצְוֹת אַיִלְלָה אֶלָּא שְׁלָמָה יִדְעָן סְבָבָת הַמִּצְוֹת כָּלָם מִלְּבָד פָּרָה אֲדוֹמָה, וְכָאן אָמְרוּ שְׁהָסָבָה בְּשַׁתִּים מִצְוֹת אַשְׁר הַתְּבָאָרָה עַלְהָה, וְעַל זֶה הַעֲקָר נִמְשְׁכוּ כָל דִּבְרֵיהֶם וְכְתוּבֵי הַסְּפָרִים יוֹרֵו עַלְיוֹ, אֶלָּא שְׁאַנְחָנוּ מִצְאָתִי דָבָר לְחַכְמִים זֶיל בְּבָרָאַת רַבָּה יַרְאָה מִמְנוּ בְּתַחַלְתָּה מִחְשָׁבָה שְׁקַצְתָּה הַמִּצְוֹת אַיִלְלָה אֶלָּא שְׁלָמָה יִדְעָן סְבָבָת הַמִּצְוֹת כָּלָם מִלְּבָד פָּרָה אֲדוֹמָה, וְכָאן אָמְרוּ שְׁהָסָבָה בְּשַׁתִּים מִצְוֹת אַשְׁר הַתְּבָאָרָה עַלְהָה, וְעַל זֶה הַעֲקָר נִמְשְׁכוּ כָל דִּבְרֵיהֶם וְכְתוּבֵי הַסְּפָרִים יוֹרֵו עַלְיוֹ, אֶלָּא שְׁאַנְחָנוּ מִצְאָתִי דָבָר לְחַכְמִים זֶיל בְּבָרָאַת רַבָּה יַרְאָה מִמְנוּ בְּתַחַלְתָּה מִחְשָׁבָה שְׁקַצְתָּה הַמִּצְוֹת אַיִלְלָה אֶלָּא שְׁלָמָה יִדְעָן סְבָבָת הַמִּצְוֹת כָּלָם מִלְּבָד פָּרָה אֲדוֹמָה, וְכָאן אָמְרוּ שְׁהָסָבָה בְּשַׁתִּים מִצְוֹת אַשְׁר הַתְּבָאָרָה עַלְהָה, וְעַל זֶה הַעֲקָר נִמְשְׁכוּ כָל דִּבְרֵיהֶם וְכְתוּבֵי הַסְּפָרִים יוֹרֵו עַלְיוֹ, אֶלָּא שְׁאַנְחָנוּ מִצְאָתִי דָבָר לְחַכְמִים זֶיל בְּבָרָאַת רַבָּה יַרְאָה מִמְנוּ בְּתַחַלְתָּה מִחְשָׁבָה שְׁקַצְתָּה הַמִּצְוֹת אַיִלְלָה אֶלָּא שְׁלָמָה יִדְעָן סְבָבָת הַמִּצְוֹת כָּלָם מִלְּבָד פָּרָה אֲדוֹמָה, וְכָאן אָמְרוּ שְׁהָסָבָה בְּשַׁתִּים מִצְוֹת אַשְׁר הַתְּבָאָרָה עַלְהָה, וְעַל זֶה הַעֲקָר נִמְשְׁכוּ כָל דִּבְרֵיהֶם וְכְתוּבֵי הַסְּפָרִים יוֹרֵו עַלְיוֹ, אֶלָּא שְׁאַנְחָנוּ מִצְאָתִי דָבָר לְחַכְמִים זֶיל בְּבָרָאַת רַבָּה יַרְאָה מִמְנוּ בְּתַחַלְתָּה מִחְשָׁבָה שְׁקַצְתָּה הַמִּצְוֹת אַיִלְלָה אֶלָּא שְׁלָמָה יִדְעָן סְבָבָת הַמִּצְוֹת כָּלָם מִלְּבָד פָּרָה אֲדוֹמָה, וְכָאן אָמְרוּ שְׁהָסָבָה בְּשַׁתִּים מִצְוֹת אַשְׁר הַתְּבָאָרָה עַלְהָה, וְעַל זֶה הַעֲקָר נִמְשְׁכוּ כָל דִּבְרֵיהֶם וְכְתוּבֵי הַסְּפָרִים יוֹרֵו עַלְיוֹ, אֶלָּא שְׁאַנְחָנוּ מִצְאָתִי דָבָר לְחַכְמִים זֶיל בְּבָרָאַת רַבָּה יַרְאָה מִמְנוּ בְּתַחַלְתָּה מִחְשָׁבָה שְׁקַצְתָּה הַמִּצְוֹת אַיִלְלָה אֶלָּא שְׁלָמָה יִדְעָן סְבָבָת הַמִּצְוֹת כָּלָם מִלְּבָד פָּרָה אֲדוֹמָה, וְכָאן אָמְרוּ שְׁהָסָבָה בְּשַׁתִּים מִצְוֹת אַשְׁר הַתְּבָאָרָה עַלְהָה, וְעַל זֶה הַעֲקָר נִמְשְׁכוּ כָל דִּבְרֵיהֶם וְכְתוּבֵי הַסְּפָרִים יוֹרֵו עַלְיוֹ, אֶלָּא שְׁאַנְחָנוּ מִצְאָתִי דָבָר לְחַכְמִים זֶיל בְּבָרָאַת רַבָּה יַרְאָה מִמְנוּ בְּתַחַלְתָּה מִחְשָׁבָה שְׁקַצְתָּה הַמִּצְוֹת אַיִלְלָה אֶלָּא שְׁלָמָה יִדְעָן סְבָבָת הַמִּצְוֹת כָּלָם מִלְּבָד פָּרָה אֲדוֹמָה, וְכָאן אָמְרוּ שְׁהָסָבָה בְּשַׁתִּים מִצְוֹת אַשְׁר הַתְּבָאָרָה עַלְהָה, וְעַל זֶה הַעֲקָר נִמְשְׁכוּ כָל דִּבְרֵיהֶם וְכְתוּבֵי הַסְּפָרִים יוֹרֵו עַלְיוֹ, אֶלָּא שְׁאַנְחָנוּ מִצְאָתִי דָבָר לְחַכְמִים זֶיל בְּבָרָאַת רַבָּה יַרְאָה מִמְנוּ בְּתַחַלְתָּה מִחְשָׁבָה שְׁקַצְתָּה הַמִּצְוֹת אַיִלְלָה אֶלָּא שְׁלָמָה יִדְעָן סְבָבָת הַמִּצְוֹת כָּלָם מִלְּבָד פָּרָה אֲדוֹמָה, וְכָאן אָמְרוּ שְׁהָסָבָה בְּשַׁתִּים מִצְוֹת אַשְׁר הַתְּבָאָרָה עַלְהָה, וְעַל זֶה הַעֲקָר נִמְשְׁכוּ כָל דִּבְרֵיהֶם וְכְתוּבֵי הַסְּפָרִים יוֹרֵו עַלְיוֹ, אֶלָּא שְׁאַנְחָנוּ מִצְאָתִי דָבָר לְחַכְמִים זֶיל בְּבָרָאַת רַבָּה יַרְאָה מִמְנוּ בְּתַחַלְתָּה מִחְשָׁבָה שְׁקַצְתָּה הַמִּצְוֹת אַיִלְלָה אֶלָּא שְׁלָמָה יִדְעָן סְבָבָת הַמִּצְוֹת כָּלָם מִלְּבָד פָּרָה אֲדוֹמָה, וְכָאן אָמְרוּ שְׁהָסָבָה בְּשַׁתִּים מִצְוֹת אַשְׁר הַתְּבָאָרָה עַלְהָה, וְעַל זֶה הַעֲקָר נִמְשְׁכוּ כָל דִּבְרֵיהֶם וְכְתוּבֵי הַסְּפָרִים יוֹרֵו עַלְיוֹ, אֶלָּא שְׁאַנְחָנוּ מִצְאָתִי דָבָר לְחַכְמִים זֶיל בְּבָרָאַת רַבָּה יַרְאָה מִמְנוּ בְּתַחַלְתָּה מִחְשָׁבָה שְׁקַצְתָּה הַמִּצְוֹת אַיִלְלָה אֶלָּא שְׁלָמָה יִדְעָן סְבָבָת הַמִּצְוֹת כָּלָם מִלְּבָד פָּרָה אֲדוֹמָה, וְכָאן אָמְרוּ שְׁהָסָבָה בְּשַׁתִּים מִצְוֹת אַשְׁר הַתְּבָאָרָה עַלְהָה, וְעַל זֶה הַעֲקָר נִמְשְׁכוּ כָל דִּבְרֵיהֶם וְכְתוּבֵי הַסְּפָרִים יוֹרֵו עַלְיוֹ, אֶלָּא שְׁאַנְחָנוּ מִצְאָתִי דָבָר לְחַכְמִים זֶיל בְּבָרָאַת רַבָּה יַרְאָה מִמְנוּ בְּתַחַלְתָּה מִחְשָׁבָה שְׁקַצְתָּה הַמִּצְוֹת אַיִלְלָה אֶלָּא שְׁלָמָה יִדְעָן סְבָבָת הַמִּצְוֹת כָּלָם מִלְּבָד פָּרָה אֲדוֹמָה, וְכָאן אָמְרוּ שְׁהָסָבָה בְּשַׁתִּים מִצְוֹת אַשְׁר הַתְּבָאָרָה עַלְהָה, וְעַל זֶה הַעֲקָר נִמְשְׁכוּ כָל דִּבְרֵיהֶם וְכְתוּבֵי הַסְּפָרִים יוֹרֵו עַלְיוֹ, אֶלָּא שְׁאַנְחָנוּ מִצְאָתִי דָבָר לְחַכְמִים זֶיל בְּבָרָאַת רַבָּה יַרְאָה מִמְנוּ בְּתַחַלְתָּה מִחְשָׁבָה שְׁקַצְתָּה הַמִּצְוֹת אַיִלְלָה אֶלָּא שְׁלָמָה יִדְעָן סְבָבָת הַמִּצְוֹת כָּלָם מִלְּבָד פָּרָה אֲדוֹמָה, וְכָאן אָמְרוּ שְׁהָסָבָה בְּשַׁתִּים מִצְוֹת אַשְׁר הַתְּבָאָרָה עַלְהָה, וְעַל זֶה הַעֲקָר נִמְשְׁכוּ כָל דִּבְרֵיהֶם וְכְתוּבֵי הַסְּפָרִים יוֹרֵו עַלְיוֹ, אֶלָּא שְׁאַנְחָנוּ מִצְאָתִי דָבָר לְחַכְמִים זֶיל בְּבָרָאַת רַבָּה יַרְאָה מִמְנוּ בְּתַחַלְתָּה מִחְשָׁבָה שְׁקַצְתָּה הַמִּצְוֹת אַיִלְלָה אֶלָּא שְׁלָמָה יִדְעָן סְבָבָת הַמִּצְוֹת כָּלָם מִלְּבָד פָּרָה אֲדוֹמָה, וְכָאן אָמְרוּ שְׁהָסָבָה בְּשַׁתִּים מִצְוֹת אַשְׁר הַתְּבָאָרָה עַלְהָה, וְעַל זֶה הַעֲקָר נִמְשְׁכוּ כָל ד

וקצתם במשל, שאין בטבע החומר לסביר השגת העין החיה תקון הגוף יהיה כתקו עניין מחייבים קצתם עם קצתם, וזה העניין ישם בשני דברים, האחד מהם להסיר החמס מביניהם, והוא שלא יעשה כל איש מבני אדם בהישר בעינו וברצונו וביכלתו, אבל יעשה כל אחד מהם מה שבו תועלת הכל, והשנוי ללמד כל איש מבני אדם מזרות מועילות בהכרח עד שישorder עניין המדינה, ודע שתי הכוונות האלה, האחת מהן ללא ספק קודמת במעלה והוא תקון הנפש, ר"ל נתינת הדעות האmortיות, והשנייה קודמת בטבע ובזמן, ר"ל תקון הגוף והוא הנגט המדינה ותקון עניינה אנסייה כפי היכולת, וזאת השנית היא הצריכה יותר תקופה".

6. ספר "מורה נבוכים", ח"ג, פרק לט: "ונגד זה העניין ג"כ שהועבר המועל כשיוצר בנו לא יעזר ולא יחסרו ממנו דין כלל, ואפילו בא להעוזר בנכבד שבדברים והגדול שבhem, והוא אמרו מעם מזבחיו תקחנו למות, הנה זה בא להעוז בהשיי' ונתלה במה שהוא מיוחס לשמו ולא עזרו אבל צוה להסגירו ביד בעל הדין אשר ברוח מלפניו, כי"ש מי שבא להושע באיש מבני אדם שאינו צריך להוציאו ולא לרhom עליו, שהרחמנות על העברירנים אכזריות היא על כל הברואים אלו הם המזרות השונות ללא ספק אשר הם מכלל חוקים ומשפטים צדיקים, ולא כמדות הסכלים אשר ייחסבו למעלות שישובח האיש בהן על עזרו ושמרו מי שיזדמן עושק או עשוק כמו שהוא מפורסם בדבריהם ושיריהם, א"כ כל מצוה שבאה בזה הכלל מבוארת העלה גלויה התועלת".

7. מסכת גיטין סא, ע"א: "ת"ר: מפרנסים עני נקרים עם עני ישראל, ומברין חולין נקרים עם חולין ישראל, וקוברין מתי נקרים עם מתי ישראל, מפני דרכי שלום".

8. רש"י שם: "עם מתי ישראל - לא בקברי ישראל אלא מתעסקין בהם אם מצאים הרוגים עם ישראל".

9. רש"י שם: "הא דתניא וקוברין מתי נקרים עם מתי ישראל, פרש"י זיל לאו בקבר ישראל, אלא מתעסקין בהן אם מצאים הרוגים עם ישראל. נראה מtopic פירושו-DDOKKA קאמר עם מתי ישראל, **כלומר בעודנו מתעסק עם שאר מתי ישראל**, זאת ה"ל איבח אם מתעסק באלו ומניח את אלו, אבל אם מצאן **בפני עצמן לא**, דנקט ליה עילה לא מזודה מנא, וכחני דאמרין בעבודה זרה (כו. א), ולא מחוור, **זהא עם מתי ישראל דקתני בשם שמתעסק קאמר**, וכן **מפרנסין עני נקרים עם עני ישראל וכן כולם**, וכן מפורש בירושלמי כאן (ה"ט) דגרסינן התם, תנין עיר שיש בה נקרים וישראל, מעמידין גבאי נקרים וגבאי ישראל, וגבון משל נקרים ומשל ישראל, ומפרנסין עני נקרים וענוי ישראל, ומברין חולין נקרים וחולי ישראל, וקוברין מתי נקרים ומתי ישראל, ומנחמין אבל נקרים ואבלי ישראל. וככenisin דלי נקרים ודלי ישראל מפני דרכי שלום. ומפרש עוד בתוספתא (פ"ג הי"ח) שאין מזכיר בכלן ישראל כלל, אלא מספידין מתי נקרים מפני דרכי שלום ומנחמין אבל גוים משום דרכי שלום".

10. רב"ם, הל' אבל יד, יב: "קוברין מתי עכו"ם ומנחמין אבilihם ומברין חוליהם מפני דרכי שלום".

11. רב"ם, הל' מתנות עניינים ז, ז: "מפרנסין ומכisin עני עכו"ם עם עני ישראל מפני דרכי שלום".

12. רב"ם, הל' מלכים י, יב: "אפילו העכו"ם צו חכמים לבקר חוליהם, ולקבור מתייהם עם מתי ישראל, ולפרנס ענייהם בכלל עני ישראל, מפני דרכי שלום, הרי נאמר 'טוב ה' לכל ורhamio על כל מעשיו', ונאמר 'דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום'".

13. "שולחן ערוך", יורה דעת ש"ז, א: "קוברים מתי עובדי כוכבים ומנחמים אבilihם, מפני דרכי שלום".

14. "שולחן ערוך", יורה דעת קנא, יב: "מותר לפרנס ענייהם ולבקर חוליהם ולקבור מתייהם ולהספידן ולנחים אבilihם, משום דרכי שלום".

15. "שולחן ערוך", יורה דעת רנא, א: "מי שהוא ערביין בזoid על אחת מכל מצות האמורות בתורה ולא עשה תשובה, אינו חייב להחיקותו ולא להלוותו. (ומפרנסים עני עובי כוכבים עם עני ישראל, מפני דרכי שלום) (טור מגמרת פרק הנזקון)".

16. "שפתי כהן" שם, ס"ק ב: "עם עני ישראל לאו דוקא אלא אפילו עני עובי כוכבים לחוד מפרנסים מפני דרכי שלום ר"ז ומביאו ד"מ וכ"כ לעיל סימן קנ"א ס"ק י"ט".

17. 'ביאור הגרא"א' שם, ס"ק ב: "ומפרנסים כו' עם כו'. נראה שדעתו כדעת מרדכי שדוקא עם עני ישראל ודלא כהרי"ן שם שכתב דעת לאו דוקא ועד"מ אבל בשיער סי' קנ"א סעיף י"ב פסק כדעת הר"ג ע"ש (ע"כ)".